

Kystfriluftslivets utvikling sett fra kajakk

Bilde 1: Startside

Først vil jeg få lov til å takke arrangørene for at jeg fikk anledning til å komme hit for å dele mine erfaringer med dere. Jeg er ikke forsker, men har tilbrakt en del studiepoeng i kajakk. Mitt ”forskningsområde” har vært kystlinjen til Telemark, Aust- og Vest-Agder.

Padling er blitt veldig populært, og da spesielt i havkajakk. Aktiviteten passer for utøvere i alle aldre og begge kjønn.

Bilde 2: Familie på ferietur. Mor med all bagasjen, eldstejenta i egen juniorkajakk og de to minste sammen med pappa i en dobbel. De hadde en avtale om en dag padling, en dag ”fri”.

Også blant funksjonshemmede og i rehabilitering har padling funnet sin plass.

Bilde 3: Kurs for padling med funksjonshemmede på BHSS. Hilde er lam i begge beina, og viser her hvordan det kan tilrettelegges for rullestolbrukere.

Mange nyrekrutterte er i alderen 40+, og dermed er dette antagelig mer enn en flopp. Norges Padleforbund har doblet sin medlemsmasse på få år, og er nå over 12.000 medlemmer. Jeg startet med padling i 1999, og jobber i dag med å skrive en guide til Vest-Agders kystlinje sammen med Vest-Agder fylkeskommune. Sammen vil vi prøve å markedsføre det enkle friluftslivet overfor brede brukergrupper.

Bilde 5: Slike leirplasser vil vi gjerne gjøre padlere oppmerksomme på i Padleguiden for Vest-Agder. Her fra Hærholmene i Mandal.

Jeg har blitt bedt om å si noe om kystfriluftslivets utvikling sett fra kajakk. Det første jeg la merke til fra kajakken var sesongen. Gjennom de siste årene har jeg padlet **hele året**.

Bilde 5: Slik så det for eksempel ut ved fiskebrygga i Kristiansand i februar i år. Kaos på veiene, men fremkommelig på havet...

Padling er en enkel og ikke-motorisert aktivitet – helt i tråd med Friluftsmeldingen. Det vi som regel forbinder med kystfriluftsliv bedrives i juli og kanskje noen dager i august. Utover dette ligger kysten ganske død. Min første påstand er derfor denne:

- **Vi har beveget oss fra et levende kulturlandskap, til ett dødt kapitallandskap.**

For en kajakkpadler merkes dette spesielt på tre måter:

1. Landskapet gror igjen. Heldigvis er det fremdeles sauer og geiter på en del øyer, og dette holder gjengroingen i sjakk.
2. Spesielt fastlandet er nå veldig privatisert. For en kajakkpadler betyr det at allemannsretten ikke har noen funksjon på fastlandet, og at det generelt er vanskelig å komme til land.
3. Butikker og små lokalsamfunn langs kysten er nå mange steder nedlagt utenom sesong, og proviantering er blitt vanskeligere.

Utenom sesongen kan det være nesten spøkelsesaktig å padle gjennom en del av de mest populære hytteområdene. Palassene ligger der med gjenspikrede vinduer, og venter på neste sommer. Eiendommer langs denne delen av kysten har nå nådd en pris som også er med på å privatisere strandsonen ytterligere. For noen måneder siden annonserte en advokat i Aftenposten for en klient: *”Hytte søkes i området Tønsberg – Kristiansand. Prisantydning: 5-50 mill. pluss”*. Hytteliv og friluftsliv har for mange vært nært knyttet til hverandre, men fra kajakken ser det ut som om disse nå er i ferd med å gå hver sin vei. I alle fall hvis en skal fastholde at friluftslivet skal være enkelt. Mens høstvinden stryker langs tørrdrakta må jeg tenke på den norsk-amerikanske økonomen Veblen. Han som satte ord på ”skrytkonsumet”. Jeg ser innover land, og det bygges, bygges og bygges. Under *”Forskning i friluft”* på Røros sa en av innleiderne at det var bygd mer etter byggeforbudet i strandsonen kom, enn fra Svartedauen til byggeforbudet! I stedet for å bruke hytta mest mulig er den nå blitt et utstillingsvindu og statussymbol. Prisene øker, og folk får mindre og mindre tid til å være der. Dermed ligger hyttene som et dødt kapitallandskap minst 11 mnd i året... Her er noen eksempler sett fra kajakken:

Bilde 6: Hvem skulle tro at dette var en redskapsbod satt opp i forbindelse med fiske og sauehold?

Bilde 7: Her er det ikke mye igjen av den opprinnelige strandlinje. Til og med egen molo...

Bilde 8: Ofte har det stått gamle hus i strandsonen som nå blir utvidet, men her er det hugget og sprengt på et helt nytt sted. Bildet er fra i våres.

Bilde 9: Denne hytta har vært her før, men blir nå markant større.

Bilde 10: Denne hytta har til og med blitt større enn tomta...

Bilde 11: Slik kunne hyttene se ut på 60-tallet. Kontrasten er ganske så slående...

Båtfriluftslivet har en litt lenger sesong. Men, fra midten av juni til litt ut i august utgjør heller ikke så mye av et helt år. Dessuten setter jeg et lite spørsmålstegn ved om en del av båtfriluftslivet er friluftsliv i det hele tatt. Fra kajakken ligner en del av båtene mer på luksushjem med motor... Det gode slitet er erstattet med et par turer opp på flybridgen i løpet av dagen... I tillegg tar det store arealer både når det gjelder bryggeanlegg og parkering – noe som har gjort at prisene fyker i været:

Bilde 12: Klipp fra E24.no. Båtplass til en halv million... Kajaker lagres på den annen side enkelt på land, og gjerne 6 i høyden...

Båtlivet krever kompetanse, og kompetanse får man gjennom å bruke tid på sjøen. Tid er vel det en har mest knapphet på om dagen. Penger er det derimot nok av. Dermed sitter jeg der i kajakken, og ser en 42 fots cabincruiser med 800 hester komme mot meg i full fart.

Jeg vet at personen bak rattet der oppe ikke behøver 10 minutter teori for å kjøre doningen, og at aldersgrensen er 16 år. I det hel tatt er det et tankekors at det bare er to regler til sjøs for motorbåter:

Bilde 13: 2x225 hester og full fart...

- Føreren av båten må være over 16 år.
- Båten må være mindre enn 15 meter.

Båtførersertifikat er prøvd innført lenge nå, men det ser ut som ingen har baller nok til å få det gjennomført. Hvis en skal ut i trafikken på moped er det massevis av opplæring for å kjøre rundt i 50 km/h med et par hester mellom beina. På sjøen trenger du ingenting for å ha ubegrenset fart, og lass med spennville hester på hekken.

Fra en kajakk virker dette litt lite gjennomtenkt... Obligatorisk båtførersertifikat og en felles fartsgrense nær land burde være et minimum... Hva skjedde egentlig med 5 knops-regelen 50 meter fra land? Jeg tror den regelen overlevde ca 4 uker... Søgne kommune innfører den visstnok lokalt fra 20. mai i år, men burde ikke dette vært gjort nasjonalt?

Bilde 14: Slike båter er vi lite glade i. Ofte kjører de i halvplan, og lager store bølger. En del av dem ser sjelden fremover også, og da er det ekstra ille.

Utviklingen har altså gått i retning av flere og flere motorbåter, som igjen blir større og større. Seiling, roing og padling er for de mer sære – selv om også disse brukergruppene vokser. Konfliktlinjene disse imellom er åpenbare i for

eksempel indre Oslofjord, og selv om alle disse gruppene bruker havet – så er de ganske forskjellige i utøvelsen av sin uteaktivitet. Jeg skal la dette ligge, men trekke frem en kvalitet ved friluftslivet jeg setter stor pris på – stillheten.

Bilde 15: Kristiansandspadler i flott aprillys, lenge før fresende fartsuhyrer har fått vann under kjølen.

Det sier seg selv at denne verdien er utsatt i 4-5 uker hver sommer. Om sommeren finnes fred og stillhet for padlere langs feriekysten **kun** tidlig om morgenen, mens mat og vin fortsatt krever sitt i og av ferielitne kropper i strandlinjens hus og hytter.

Bilde 16: Stille vann.

I resten av sesongen har du store muligheter til å finne stillheten i kajakken. Særlig er vinteren flott, med solen som står lavt. Da kan du på gode dager padle en hel dag i solnedgang, mens havet ligger der blikk stille. Slike opplevelser er vanskelig å oppnå i en del andre farkoster som bruker kysten.

Overnatting utenom sommersesongen er heller ikke noe problem med dagens utstyr. Noen morgener vil for alltid sitte på netthinnen. Slik så det for eksempel ut fra teltåpningen på en tur i september:

Bilde 17: Morgenstemning.

Jeg sier ikke at den ene opplevelsen er **bedre** enn den andre, men at vi må ha et reflektert forhold til at den er **annerledes**.

I friluftsmeldingen er det tre ting som står sentralt:

- Allemannsretten
- Enkelthet
- Ikke-motorisert

Jeg har nå sett med et skrått blikk på hytter (enkelhet) og båtliv (ikke-motorisert), og vil fortsette med Allemannsretten. Fra min kajakk er det slik at den må kunne brukes for å bli satt pris på! Vi har sett at fastlandet i stor grad er privatisert, og at dermed telting er vanskeliggjort. Selv om det er ”150 meters avstand fra nærmeste bebodde hus/hytte” det står i loven, så er det ikke så morsomt å legge seg rett innpå hytteveggene. Her kommer jo dette med innmark/utmark inn, og jeg ser for meg det vil bli litt av en kamp om definisjonen av dette i årene som kommer. Hva er utmark i strandsonen? Kan en gjøre om utmark til innmark ved hjelp av brygger og plener?

Et ekstra tankekors ved dette er de områdene ”vi” har sikret. Det offentlige kjøper opp områder, og tilrettelegger for allmennheten. Så viser det seg at tilretteleggingen en del steder går vel langt. Dermed blir det lagt ned teltforbud, og en viktig del av allemannsretten og det enkle friluftslivet faller bort.

I mitt arbeid med en padleguide for Vest-Agder sammen med fylkeskommunen, har jeg for eksempel bare funnet ett sted i Kristiansand og ett i Søgne der en kan slå opp telt på fastlandet. Flere steder kunne vært ført opp, fordi det er tilrettelagte områder for allmennheten. Men, her er det altså lagt ned forbud mot overnatting i telt.

For å belyse dette ytterligere vil jeg gjerne fortelle en historie. Årlig padler jeg fra Langesund til Kristiansand, eller andre veien. For et par år siden skulle jeg padle en gammel historisk rute forbi Portør. Denne leden skal ha historie helt tilbake til Vikingetiden. En padler inn Kragerøbassenget, og triller over til Eidsvatn og Leivatn. Da kommer en til slutt ut litt nord for Risør. Jeg padlet en del omveier denne dagen, og det ble en lang dag. Det var også tre korte trillinger av kajakken over land. Dagen var fantastisk, og jeg så frem til å sette opp teltet på en øy utenfor Risør. Vel fremme i Perleporten finner jeg følgende skilt:

Bilde 18: Telting forbudt

”Friluftsområde. Telting forbudt.”

Her ligger det 7-8 båter i millionklassen fortøyd til de tilrettelagte fortøyningspålene. På land hugges det ned trær, og bål gjøres klart på svaberg. Jeg kjenner jeg får helt frysninger der jeg sitter, og blir fryktelig lei meg.

Anette Bischoff skriver en doktoravhandling om ”Stien”, og verdier knyttet til denne. Hva slags verdier forteller historien over om? At det offentlige tilrettelegger for det enkle og ikke-motoriserte friluftslivet? Jeg føler vel heller at dette friluftslivet blir ekskludert til fordel for det kompliserte og motoriserte. De får fortøyningsbolter, flotte grøntområder med teltforbud og toalett på land. Hva er det som gjør meg til en trussel?

Økende grad av tilrettelegging gjør at det også er mer som kan ødelegges. Slik så toalettet ut på Kuholmen natten etter første mai i år, og det var neppe kajakkpadlere som hadde vært på visitt:

Bilde 19: Nedbrent toalett.

Kajakkpadlere er veldig nær elementene, og har vel et nærmere forhold til sporløs ferdsel enn de fleste. Dette tenkte jeg også på der jeg så de hogg ned trær, og stablet opp bål på svaberg. Padlere tror jeg ville hatt mye vanskeligere for å gjøre noe sånt... Her går det i drivved, og bålbrenning på svaberg er bannlyst.

Jeg har prøvd å få et svar av Risør kommune angående dette telteforbudet, men de henviser bare videre til atferdsregler fra fylket. Jeg tror vel en er redd for at noen skal sette opp telt der for sesongen, men da bryter man jo med friluftsløven. En del fremhever også utagerende festing, flaskeknusing osv i forbindelse med telting. Jeg ser fra kajakken min at dette kan være et problem i 4-5 uker på sommeren, men en padler som gjerne vil få satt opp teltet sitt en novemberkveld? Mens sluddet pisker i ansiktet? Det er neppe en kald øl og gleden ved å knuse flasker mot nærmeste svaberg som står først i hennes tanker...

Bilde 20: Forslag til endringer i områder med telteforbud.

- Telteforbud fra 15.6-15.8
- Kun telting fra 22-08 i samme periode
- Generelt telteforbud strider mot Stortingets intensjoner i forhold til det enkle friluftslivet!
- Allemannsretten må kunne brukes for å bli satt pris på!

Derfor:

- Vi må ikke slå oss til ro med at områdene er ”våre”. De må også kunne brukes av alle brukergrupper hele året. Fokuset i dag er for mye rettet mot 5 uker om sommeren.

Risør kommune har også fått en henvendelse fra meg angående et stengsel på padleturen som jeg nettopp har fortalt om. Året etter så det nemlig slik ut:

Bilde 21: Stengsler

To tau og skilt med ”Gjennomgang forbudt” gir tydelig beskjed om at friluftslivsutøvere er uønsket. En mil med flott padling utenom et utsatt havstreck forbi Portør er dermed stengt. Saken begynte å rulle i november, men fremdeles er det ikke skjedd noe utover at grunneier har fått brev av kommunen.

Dette var noe av min utsikt fra kajakken. Utfordringer finnes – helt klart – men fremdeles er det store muligheter til å nyte friheten:

Bilde 22: Frihet

Få ting kan sammenlignes med å ha alt man trenger i kajakken. Komme frem til sin egen holme for natten. Virkelig kjenne fruktene av allemannsretten – denne unike loven vi har i Norge. Lage seg en enkel og smakfull middag, og så sitte å se på solnedgangen. Kjenne roen senke seg i en fysisk sliten kropp. ”*Jeg mangler ingenting*” er det neimen ikke ofte en kan tenke ellers i hverdagen...

Har du ikke prøvd, så vil jeg virkelig anbefale deg å prøve kajakk i sommer. Dere andre vet hva jeg snakker om...

Bilde 23: Takk for oppmerksomheten!